

DERS ÖZETİ • ORTA ÇAĞ MEDENİYETLERİ

Orta Çağ'daki Başlıca Medeniyet Havzalarında Bilim, Kültür ve Sanat

Orta Çağ'da bilim, kültür ve sanat tek merkezde değil; **Batı, İslam, Hint ve Çin** havzalarında birlikte gelişti. Her havza farklı bir alanda öne çıktı.

1 Medeniyet havzası nedir?

- Ortak coğrafya, din, dil ve kültürle bağlı toplumların bölgesidir.
- Bilim, kültür ve sanatta ortak bir birikim oluşur.
- Bir havza birden fazla devleti kapsayabilir.
- Havzalar ticaret, çeviri ve göçle birbirini etkiler.

2 Batı (Hristiyan Avrupa) havzası

- Temelinde Antik Yunan-Roma mirası ve Hristiyanlık vardır.
- Bilim dili Latince'dir; skolastik düşünce hâkimdir.
- Eğitim manastır ve katedral okullarında başlar.
- Orta Çağ'ın sonlarına doğru ilk üniversiteler kurulur.
- Sanatta Romanesk ve Gotik katedraller öne çıkar.

3 İslam medeniyet havzaları

- Hicaz: Mekke ve Medine; hadis, fıkıh, tefsir.
- Bilâd-ı Şam: bilim ve kültür merkezleri, Emeviye Camii.
- Irak: Bağdat, Beytülhikme, Harizmi ve cebir.
- Maveraünnehir-Harezm-Türkistan: Farabi, İbn Sina, Biruni.
- Sicilya ve Endülüs: bilginin Avrupa'ya geçtiği köprü.

4 Hint ve Çin havzaları

- Hint: sıfır kavramı ve onluk sayı sistemi.
- Bu birikim İslam dünyasında geliştirilip başka havzalara taşınır.
- Çin: kâğıt, matbaa, pusula ve barut.
- Çin sanatında ipek dokuma ve porselen öne çıkar.

5 Sık yapılan hatalar

- Bilim yalnız Avrupa'da yapılmadı; dört havzada da üretildi.
- Havza sınırı devlet sınırıyla aynı değildir.
- Endülüs yalnız bir bölge değil, bir bilim merkezidir.

Havzaları Karşılaştırma Tablosu

Havza	Bölge	Öne çıktığı alan	Örnek katkı
Batı (Hristiyan Avrupa)	Batı ve Orta Avrupa	İlahiyat, eğitim, mimari	İlk üniversiteler, Gotik katedral
İslam havzaları	Hicaz'dan Endülüs'e	Matematik, tıp, felsefe	Beytülhikme, cebir, medreseler
Hint	Güney Asya	Matematik	Sıfır, onluk sayı sistemi
Çin	Doğu Asya	Teknik buluşlar	Kâğıt, matbaa, pusula, barut

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Orta Çağ'daki Başlıca Medeniyet Havzalarında Bilim, Kültür ve Sanat: adım adım 5 örnek**ÖRNEK 1** ÖRNEK 1 - TANIMDAN HAVZAYI BULMA

Medreselerinde Avrupalı öğrencilerin de okuduğu, bilginin Avrupa'ya aktarılmasında köprü olan havza hangisidir?

- 1 "Medrese" sözü İslam dünyasındaki bir havzayı gösterir.
- 2 "Avrupa'ya köprü" ifadesi Sicilya ve Endülüs'ü akla getirir.
- 3 Kurtuba ve Tuleytula medreseleri Endülüs'tedir.

Cevap: Endülüs havzası

ÖRNEK 2 ÖRNEK 2 - KATKIYI EŞLEŞTİRME

Sıfır kavramı, pusula ve Beytülhikme hangi havzalara aittir?

- 1 Sıfır kavramı matematikle ilgilidir: Hint havzası.
- 2 Pusula teknik bir buluştur: Çin havzası.
- 3 Beytülhikme Bağdat'tadır: Irak havzası.

Cevap: Sırasıyla Hint, Çin ve Irak

ÖRNEK 3 ÖRNEK 3 - HAVZA MI, DEVLET Mİ?

Bir bölgede yönetim birkaç kez değişmiş, okullar ve bilim dili sürmüştür. Bu durum hangi kavramı açıklar?

- 1 Değişen şey yönetimdir; yönetim devlete aittir.
- 2 Süren şey okullar ve dildir; bunlar kültüre aittir.
- 3 Devletten bağımsız süren ortak birikim havzadır.

Cevap: Medeniyet havzası

ÖRNEK 4 ÖRNEK 4 - BATI HAVZASINI TANIMA

Latince, skolastik düşünce ve manastır okulları hangi havzanın özellikleridir?

- 1 Latince, kilisenin ve bilimin ortak dilidir.
- 2 Skolastik düşünce bilgiyi kilise görüşüne bağlar.
- 3 Manastır okulları kilise çevresindeki eğitim kurumlarıdır.

Cevap: Batı (Hristiyan Avrupa) havzası

ÖRNEK 5 ÖRNEK 5 - BİLGİN VE HAVZA

Farabi, İbn Sina ve Biruni'yi yetiştiren havza hangisidir ve hangi alanlarda öne çıkar?

- 1 Üç bilgin de Orta Asya'daki ilim merkezlerinde yetişir.
- 2 Bu merkezler Maverâünnehir-Harezm-Türkistan havzasındadır.
- 3 Farabi felsefede, İbn Sina tıpta tanınır; Biruni öncü bir bilginidir.

Cevap: Maverâünnehir-Harezm-Türkistan; felsefe ve tıp

MİNİ TEST

Orta Çağ'daki Başlıca Medeniyet Havzalarında Bilim, Kültür ve Sanat: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad: _____

Tarih: _____

Doğru / Yanlış: _____

1. Medeniyet havzasını en iyi tanımlayan ifade hangisidir?

- A) Bir hükümdarın ülkesi B) Ortak birikimin bölgesi
C) Yalnız ticaret limanı D) Antlaşmayla çizilen sınır

3. Batı havzasında Orta Çağ'ın sonlarına doğru hangi kurum doğmuştur?

- A) Üniversite B) Beytülhikme
C) Medrese D) Rasathane

5. Farabi, İbn Sina ve Biruni hangi havzada yetişmiştir?

- A) Maverâünnehir-Harezm B) Sicilya
C) Hicaz D) Bilâd-ı Şam

7. Avrupalıların da okuduğu Kurtuba medreseleri hangi havzadadır?

- A) Sicilya B) Endülüs
C) Irak D) Hicaz

9. Hangisi Çin havzasından yayılan buluşlardan biridir?

- A) Pusula B) Cebir
C) Gotik kemer D) Onluk sayı sistemi

2. Batı havzasında Orta Çağ'da ortak bilim dili hangisidir?

- A) Arapça B) Farsça
C) Yunanca D) Latince

4. Beytülhikme hangi İslam medeniyet havzasının kurumudur?

- A) Hicaz B) Endülüs
C) Irak D) Sicilya

6. Avrupa ile İslam medeniyeti arasında köprü olan Palermo hangi havzadadır?

- A) Irak B) Hicaz
C) Endülüs D) Sicilya

8. Sıfır kavramı ve onluk sayı sistemi hangi havzayla anılır?

- A) Çin B) Batı Avrupa
C) Hint D) Endülüs

10. Devletler değişirken okullar ve bilim dili sürüyorsa bu neyi gösterir?

- A) Havzanın yok olduğunu B) Devletin kalıcı olduğunu
C) Havzanın kalıcı olduğunu D) Bilimin durduğunu

Cevap anahtarı

- 1. B** · Havzayı sınır değil, ortak din, dil ve kültürle oluşan birikim belirler.
3. A · Manastır ve katedral okullarının ardından ilk üniversiteler kurulur.
5. A · Bu bilginler Buhara ve Harezm gibi merkezlerin bulunduğu havzada yetişir.
7. B · Kurtuba ve Tuleytula medreseleri Endülüs'tedir ve Avrupa'ya köprü olur.
9. A · Kâğıt, matbaa, pusula ve barut Çin havzasından yayılan buluşlardır.

- 2. D** · Batı havzasında kilisenin ve bilimin ortak dili Latince'dir.
4. C · Beytülhikme Bağdat'tadır; Bağdat, Irak havzasının merkezidir.
6. D · Palermo, Sicilya havzasının merkezidir ve iki medeniyeti birbirine bağlar.
8. C · Bu matematik birikimi Hint havzasıyla anılır ve başka havzalara taşınır.
10. C · Devletler değişse de ortak kültür ve eğitim kurumları havzayı yaşatır.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/9-sinif-tarih-orta-cagdaki-baslica-medeniyet-havzalarinda-bilim-kultur-ve-sanat-konu-anlatimi